

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM 10-135-04

Do druku nr 3261

Warszawa, 30 września 2004 r.

Pan
Józef Oleksy
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

W odpowiedzi na pismo Pana Marszałka z dnia 23 września 2004 r., w załączeniu przekazuję nowy tekst uzasadnienia, przesłanego w dniu 17 września br., rządowego projektu ustawy

**- o prawie pomocy w postępowaniu
w sprawach cywilnych, prowadzonym
w państwach członkowskich Unii
Europejskiej** wraz z projektem aktu
wykonawczego,

które zostało uzupełnione o informację dotyczącą przeprowadzonych konsultacji.

Uprzejmie proszę Pana Marszałka o spowodowanie przekazania Paniom i Panom Posłom nowego tekstu uzasadnienia.

Z szacunkiem

(-) Marek Belka

UZASADNIENIE

Wybór sposobu regulacji

Konieczność wdrożenia do polskiego porządku prawnego dyrektywy Rady 2003/8/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. w celu usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze (powoływanej w dalszym ciągu jako: dyrektywa), wymagała w pierwszej kolejności decyzji, czy wdrożenie to ma polegać na stosownej nowelizacji już obowiązujących aktów prawnych, regulujących materię zwolnienia od kosztów sądowych, ustanowienia pełnomocnika z urzędu oraz pokrywania przez Skarb Państwa wydatków związanych z prowadzeniem przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych postępowania cywilnego i kosztów wynagrodzenia oraz wydatków reprezentującego ją adwokata albo radcy prawnego (czyli przede wszystkim nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego i ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych), czy też na wydaniu odrębnego aktu prawnego (ustawy), regulującego autonomicznie zagadnienia objęte dyrektywą.

Lepszym – bardziej funkcjonalnym i praktycznym – rozwiązaniem jest wdrożenie dyrektywy przez uchwalenie odrębnej ustawy. Przemawiają za tym następujące argumenty:

1. W Sejmie toczą się właśnie prace nad projektem nowej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, który dotyczy – przynajmniej w części – materii dyrektywy (zwolnienia strony od kosztów sądowych i w konsekwencji ponoszenia przez Skarb Państwa wydatków związanych z prowadzeniem przez nią postępowania cywilnego), a ponadto wprowadza istotne zmiany systemowe, bo materię tę – uregulowaną do tej pory częściowo w Kodeksie postępowania cywilnego – przenosi w całości do ustawy o kosztach sądowych. Ze względu na obowiązki Polski jako państwa członkowskiego Unii Europejskiej nałożone dyrektywą 2003/8/WE (art. 21 ust. 1 dyrektywy przewidujący termin wprowadzenia w życie przepisów ustawowych niezbędnych do jej wykonania do dnia 30 listopada 2004 r.), należy oczekiwać, że

projekt ustawy wdrażającej ją do polskiego porządku prawnego zostanie uchwalony przez Sejm szybciej niż ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Z tego względu nie można zakładać, że transpozycja dyrektywy odbędzie się poprzez zaproponowanie zmian w projekcie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych; byłoby to poza tym niezgodne z techniką legislacyjną i samym przebiegiem procesu legislacyjnego.

2. Nie jest właściwym miejscem na zamieszczenie stosownej regulacji Księga druga (Postępowanie) Części trzeciej (Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego) Kodeksu postępowania cywilnego, zwłaszcza Tytuł III (Zwolnienie cudzoziemców od kosztów sądowych), ponieważ przepisy te dotyczą wszystkich innych państw obcych i obywateli tych państw, nie ograniczając się do terytorium Unii Europejskiej i osób fizycznych będących obywatelami któregośkolwiek państwa członkowskiego lub zamieszkujących zgodnie z prawem w którymkolwiek państwie członkowskim, a ponadto przewidują jedynie szcątkową regulację materii objętej dyrektywą (tylko zwolnienie cudzoziemców od kosztów sądowych, podczas gdy prawo pomocy w ujęciu dyrektywy obejmuje także ustanowienie pełnomocnika z urzędu i pokrywanie przez państwo innych kosztów prowadzenia postępowania cywilnego). Poziom pomocy prawnej gwarantowany jako standard minimalny w dyrektywie jest wyższy niż wynikający z Kodeksu postępowania cywilnego. Jest to uzasadnione, skoro beneficjent pomocy prawnej ubiega się o jej przyznanie w innym państwie członkowskim w związku z postępowaniem prowadzonym przed obcym sądem, w obcym języku i według nieznanego mu procedury. Jednocześnie, rozszerzenie tego standardu na wszystkich cudzoziemców byłoby znacznym obciążeniem dla budżetu państwa.
3. Odrębna ustawa niewątpliwie ułatwi osobom zainteresowanym odnalezienie odpowiednich przepisów dotyczących zasad przyznawania pomocy prawnej (prawa pomocy) w Polsce – zarówno samej stronie, która mieszka lub przebywa w jednym państwie członkowskim Unii Europejskiej i prowadzi postępowanie cywilne w innym państwie członkowskim, a także jej pełnomocnikowi, jak i właściwym organom państw członkowskich zaangażowanym w przyjmowanie i przekazywanie wniosków o przyznanie pomocy prawnej (prawa pomocy). Dostępność odpowiednich przepisów (także w znaczeniu łatwości ich odszukania) jest nie bez

znaczenia ze względu na założony cel dyrektywy – ułatwienie i usprawnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych.

4. Wreszcie, sposób uregulowania w dyrektywie zakresu przedmiotowego i zasad przyznawania stronie pomocy prawnej (prawa pomocy) odbiega nieznacznie od zasad przyjętych w polskim prawie, co dotyczy na przykład:

- 1) kosztów podróży poniesionych przez stronę, której przyznano prawo pomocy, w przypadku konieczności jej osobistego stawienia się na wezwanie sądu (art. 7 lit. c dyrektywy); w obecnie obowiązującym stanie prawnym koszty te nie mieszczą się w pojęciu wydatków w rozumieniu art. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, a dopiero w przyszłości zostaną ewentualnie objęte art. 5 projektowanej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹⁾,
- 2) zapewnienia osobie, której przyznano pomoc prawną, bezpłatnych porad prawnych przed wszczęciem postępowania sądowego, mających na celu doprowadzenie do pozasądowego rozwiązania sporu, na przykład zawarcia ugody pozasądowej (art. 3 ust. 2 lit. a dyrektywy).

Chociaż projekt ustawy nie przewiduje wdrożenia art. 3 ust. 2 lit. a dyrektywy, który stanowi, że pomoc prawna (prawa pomocy) powinno obejmować również przedprocesową poradę prawną służącą rozstrzygnięciu sporu przed wniesieniem sprawy do sądu, albowiem dyrektywa przewiduje transpozycję tego przepisu do krajowego porządku prawnego do dnia 30 maja 2006 r. (art. 21 ust. 1 dyrektywy), to jednak należy uwzględnić jego treść już obecnie przy decydowaniu o sposobie wdrożenia dyrektywy do polskiego porządku prawnego.

Zagadnienia terminologiczne

Tytuł ustawy nie odpowiada w sposób dosłowny tytułowi dyrektywy, podkreśla natomiast, że chodzi o przyznawanie pomocy prawnej (prawa pomocy) w związku z prowadzeniem postępowania cywilnego na terytorium Unii Europejskiej.

Dyrektywa posługuje się pojęciem *legal aid* (wersja angielska) lub *Prozesskostenhilfe* (wersja niemiecka). Trudność ze znalezieniem polskiego odpowiednika tego pojęcia wynika z faktu, że proste przetłumaczenie angielskiego sformułowania na polską

„pomoc prawną” nie oddaje istoty rzeczy. Pod pojęciem „pomoc prawna” rozumie się bowiem – także potocznie – przede wszystkim świadczenie usług prawnych przez profesjonalnego pełnomocnika (angielskie *legal aid certificate* oznacza postanowienie o ustanowieniu adwokata). Z kolei niemieckie sformułowanie kładzie nacisk na zwolnienie od kosztów postępowania w ogóle.

Termin „pomoc prawna” funkcjonuje już w polskim systemie prawnym, jednak w różnym znaczeniu.

Obie ustawy korporacyjne – ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, z późn. zm.) i ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, z późn. zm.) – odnoszą jednoznacznie pojęcie pomocy prawnej do udzielania tej pomocy przez adwokatów i radców prawnych osobom fizycznym i osobom prawnym oraz jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej, w tym przedsiębiorcom²⁾, przy czym pomoc ta polega między innymi na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Również rozporządzenia w sprawie opłat za czynności adwokatów i radców prawnych³⁾ pojęcie pomoc prawna odnoszą do zastępstwa prawnego strony, dla której ustanowiono pełnomocnika lub obrońcę z urzędu. W tym znaczeniu „pomoc prawna” obejmuje tylko część zakresu „pomocy prawnej” w ujęciu dyrektywy.

Kodeks postępowania cywilnego (w art. 1130 i nast.) pod pojęciem „pomoc prawna” rozumie raczej „pomoc sądową”, czyli pomoc, jaką polskim sądom udzielają sądy i inne organy państw obcych oraz polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne i urzędy konsularne. Nie chodzi zatem w żaden sposób o ten rodzaj pomocy, o jakim stanowi dyrektywa.

Podobnie wydane na podstawie art. 41 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.) rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych czynności sądów w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego oraz karnego w stosunkach międzynarodowych (Dz. U. Nr 17, poz. 164) identyfikuje pojęcie „pomocy prawnej” z czynnościami dotyczącymi obrotu prawnego z zagranicą, a więc szczegółowym trybem występowania polskich sądów o pomoc w sprawach wymienionych w rozporządzeniu do sądów i innych organów państw obcych

oraz udzielaniem przez polskie sądy takiej pomocy sądom i innym organom państw obcych.

Z kolei Porozumienie europejskie w sprawie przekazywania wniosków o przyznanie pomocy sądowej, sporządzone w Strasburgu dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 102, poz. 1183) i towarzyszące mu oświadczenie rządowe z dnia 30 września 1999 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Porozumienia europejskiego (Dz. U. z 1999 r. Nr 102, poz. 1184) posługują się określeniem „pomoc sądowa” jako tłumaczeniem angielskiego *legal aid* (angielska nazwa Porozumienia brzmi bowiem: European Agreement on the Transmission of Applications for Legal Aid), chociaż niewątpliwie nie chodzi w tym przypadku o udzielanie pomocy sądom jednych państw członkowskich Rady Europy przez sądy innych państw członkowskich Rady Europy, lecz o „usunięcie przeszkód natury ekonomicznej utrudniających dostęp do wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych oraz umożliwienie osobom znajdującym się w słabej sytuacji finansowej łatwiejszego wykonywania ich praw w państwach członkowskich” Rady Europy, czyli zdecydowanie o to samo, co stanowi przedmiot regulacji dyrektywy 2003/8/WE.

Podobnie Konwencja o ułatwieniu dostępu do wymiaru sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych, sporządzona w Hadze w dniu 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 18, poz. 86), posługuje się pojęciem pomoc sądowa (w polskim tłumaczeniu), obejmując tym pojęciem również zwolnienie strony od ponoszenia kosztów sądowych (opłat i wydatków).

Brak spójności terminologicznej w obowiązującym stanie prawnym oraz trudności z jednoznacznym zidentyfikowaniem treści obydwu pojęć – „pomoc prawna” i „pomoc sądowa” – skłoniły ustawodawcę do posłużenia się innym, nowym terminem na określenie instytucji zbliżonej treścią do *legal aid* czy *Prozesskostenhilfe* z dyrektywy. Mianowicie, w ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270) użyto sformułowania „prawo pomocy”, które obejmuje zwolnienie od kosztów sądowych oraz ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (art. 244 § 1).

Uznając, że zakres treściowy pojęcia „prawo pomocy” z ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi jest zbliżony do zakresu treściowego pojęcia *legal aid* użytego w dyrektywie, w projekcie ustawy proponuje się nadanie tej instytucji takiej właśnie nazwy. Dlatego też ustawa nosi tytuł „o prawie pomocy w

postępowaniu w sprawach cywilnych, prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej”.

Przyjęte w projekcie ustawy rozwiązania częściowo wzorują się na normatywnym uregulowaniu „prawa pomocy” w ustawie – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (art. 243-263), o czym zadecydowała dbałość o spójność systemu – jeżeli jakaś instytucja jest już uregulowana w obowiązującym prawie, nie powinno się instytucji przynajmniej częściowo podobnej regulować zupełnie odmiennie.

Zagadnienia kolizyjne

Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw RP, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana (art. 91 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej).

W pewnych sytuacjach ratyfikowana umowa międzynarodowa ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP). Pierwszeństwo przed regulacją ustawową mają także akty prawne wtórnego prawa wspólnotowego w postaci rozporządzeń WE /UE.

W tej drugiej sytuacji problem kolizji przepisów nie powstaje, ponieważ ewentualna sprzeczność między ustawą a ratyfikowaną „ustawowo” (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP) umową międzynarodową albo rozporządzeniem WE/UE jest jednoznacznie rozstrzygnięta na korzyść aktów prawa „zewnętrznego” (umowy międzynarodowej albo rozporządzenia). Kwestia ta nie jest bez znaczenia, ponieważ można spodziewać się dalszej aktywności prawodawcy europejskiego na polu regulowania kwestii pomocy prawnej.

W związku z materiałą projektowanej ustawy może powstać kolizja między tą ustawą a Porozumieniem europejskim z dnia 27 stycznia 1977 r. w sprawie przekazywania wniosków o przyznanie pomocy sądowej (Dz. U. z 1999 r. Nr 102, poz. 1183) oraz Konwencją haską z dnia 25 października 1980 r. o ułatwieniu dostępu do wymiaru sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych (Dz. U. z 1995 r. Nr 18, poz. 86), które są ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, stanowiąc część wewnętrznego porządku prawnego w Polsce, w przypadku przekazywania wniosków o przyznanie prawa pomocy między Polską a innymi państwami członkowskim Unii Europejskiej będącymi jednocześnie stronami tego Porozumienia europejskiego (jako państwami członkowskimi Rady Europy) lub stronami tej Konwencji, np. co do języka, w jakim

powinien być sporządzony wniosek o przyznanie prawa pomocy (według sformułowań Porozumienia i Konwencji – „pomocy sądowej”). Chodzi mianowicie o art. 6 ust. 1 lit. b Porozumienia europejskiego oraz art. 7 Konwencji w zestawieniu z treścią art. 5 ust. 1 i art. 24 ust. 3 projektowanej ustawy. Rzeczpospolita Polska nie dokonała bowiem zastrzeżenia co do treści art. 6 ust. 1 lit. b Porozumienia europejskiego. Kolidująca jest rozstrzygnięta bezpośrednio przez dyrektywę (art. 20) na rzecz dyrektywy (a zatem także na rzecz ustawy stanowiącej transpozycję jej regulacji do wewnętrznego porządku prawnego Polski jako państwa członkowskiego UE). Nie jest możliwe ani konieczne danie wyrazu tej regule kolizyjnej w treści samej ustawy. Wykładnia (także systemowa) przepisów ustawy stanowiącej transpozycję dyrektywy powinna uwzględniać jej cel (zapisany w preambule dyrektywy), a skoro cel ma być zrealizowany przez danie pierwszeństwa dyrektywie (transponującej ją ustawie) przed regulacjami wynikającymi z umów międzynarodowych, to wystarczające są reguły wykładni prawa wspólnotowego wypracowane przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu i ogólne zasady efektywności i pierwszeństwa prawa wspólnotowego. Sprzeczność między ustawą a wskazanymi umowami międzynarodowymi może być zatem usunięta w przyszłości przez ewentualne dokonanie przez Rzeczpospolitą Polską stosownych zastrzeżeń do ich treści.

Nie jest konieczne wprowadzanie do ustawy odpowiednika przepisu art. 1096 Kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którym przepisów Części trzeciej nie stosuje się, jeżeli umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej. To wynika bezpośrednio z Konstytucji.

W powyższym kontekście przepis art. 3 projektowanej ustawy, nakazujący w sprawach w niej nieuregulowanych – przede wszystkim w odniesieniu do zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia adwokata albo radcy prawnego – stosować przepisy Kodeksu postępowania cywilnego i ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tej obecnie obowiązującej oraz tej przyszłej, której projekt jest przedmiotem prac legislacyjnych w Sejmie) jest wystarczającym odwołaniem do przepisów innych aktów prawnych. Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego będzie dotyczyło także kwestii ogólnych – na przykład doręczeń pism sądowych, sporządzania uzasadnień zaskarżalnych postanowień, postępowania zażaleniowego, relacji między sądem, stroną i ustanowionym przez sąd pełnomocnikiem w osobie adwokata albo

radcy prawnego, i tym podobnych zagadnień szczegółowych, oraz – co oczywiste – wszystkich zagadnień ogólnych.

Przepisy ogólne

Dyrektywa ma zastosowanie do „sporów transgranicznych” w sprawach cywilnych i handlowych (art. 1 ust. 2 dyrektywy), przy czym „spór transgraniczny” ma miejsce wtedy, gdy osoba ubiegająca się o pomoc prawną (prawo pomocy) stale zamieszkuje lub stale przebywa w innym państwie członkowskim od tego, w którym ma być wszczęte i prowadzone postępowanie cywilne (art. 2 ust. 1 dyrektywy). Prawo pomocy przyznawane jest w tym państwie członkowskim, w którym jest lub ma być wszczęte i prowadzone postępowanie cywilne (art. 5 ust. 2, art. 7 dyrektywy), jednakże również państwo członkowskie miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu wnioskodawcy zapewnia pomoc prawną w ograniczonym zakresie, który służy uzyskaniu właściwego prawa pomocy w państwie, w którym toczy się postępowanie cywilne (art. 8 dyrektywy).

Jak z tego wynika, ubieganie się o przyznanie prawa pomocy może przebiegać w różny sposób.

Po pierwsze – strona może złożyć wniosek o przyznanie prawa pomocy bezpośrednio w państwie członkowskim, w którym toczy się postępowanie, z pominięciem pośrednictwa organów przekazujących wniosek do innego państwa członkowskiego, a także z pominięciem starań o przyznanie jej prawa pomocy w państwie członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu, dla celów przygotowania wniosku o przyznanie prawa pomocy w innym państwie członkowskim. Jeżeli osoba mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w Polsce jest stroną postępowania cywilnego w innym państwie członkowskim i nie zamierza skorzystać z pomocy, o jakiej stanowi art. 8 dyrektywy, to nie będzie objęta regulacją projektowanej ustawy – albowiem złoży wniosek o przyznanie jej prawa pomocy bezpośrednio do właściwego organu innego państwa członkowskiego, a zatem nie będzie do niej miał zastosowania rozdział 3 projektowanej ustawy, ponieważ jej sytuację prawną regulować będzie prawo wewnętrzne innego państwa członkowskiego – tego, w którym ubiegać się będzie o prawo pomocy. Jeżeli osoba mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim jest stroną postępowania cywilnego w Polsce i nie zamierza skorzystać z pomocy, o jakiej stanowi art. 8 dyrektywy, to złoży wniosek o

przyznanie jej prawa pomocy bezpośrednio w polskim sądzie lub w polskim Ministerstwie Sprawiedliwości jako organie przyjmującym (art. 8 projektowanej ustawy) z pominięciem właściwego organu przekazującego w państwie członkowskim swojego zamieszkania lub zwykłego pobytu (i z pominięciem starań o przyznanie jej pomocy prawnej w wypełnieniu wniosku, który ma być złożony w polskim sądzie). Do takiej osoby będzie miała zastosowanie projektowana ustawa, zwłaszcza jej rozdział 2, który szczegółowo reguluje sposób składania wniosku o przyznanie prawa pomocy w związku z postępowaniem cywilnym przed polskim sądem.

Po drugie – strona może złożyć wniosek o przyznanie prawa pomocy w państwie członkowskim, w którym toczy się postępowanie, za pośrednictwem właściwych organów przekazujących wniosek do innego państwa, a także podjąć starania o przyznanie jej „wstępnej” pomocy prawnej w państwie członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Jeżeli osoba mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w Polsce jest stroną postępowania cywilnego w innym państwie członkowskim i zamierza skorzystać z pomocy, o jakiej stanowi art. 8 dyrektywy, to zostanie objęta przepisami rozdziału 3 projektowanej ustawy, a polski organ przekazujący (sąd okręgowy) zapewni jej pomoc w skompletowaniu i przetłumaczeniu na odpowiedni język niezbędnych dokumentów (na koszt Skarbu Państwa) po uprzednim przyznaniu prawa pomocy w zakresie przewidzianym w art. 8 dyrektywy i art. 26 projektowanej ustawy. Jeżeli osoba mająca miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim jest stroną postępowania cywilnego w Polsce i zamierza skorzystać z pomocy, o jakiej stanowi art. 8 dyrektywy, to złoży wniosek o przyznanie jej pomocy w tym zakresie we właściwym organie państwa członkowskiego swojego miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu i za pośrednictwem właściwego organu przekazującego złoży w polskim sądzie wniosek o przyznanie jej prawa pomocy na warunkach przewidzianych w projektowanej ustawie. Będzie miał do niej zastosowanie rozdział 2 projektowanej ustawy. Projekt ustawy reguluje wyłącznie zasady, warunki i tryb przyznawania pomocy prawnej w Polsce – przez polski sąd (albo sąd właściwy do rozpoznania sprawy – rozdział 2, albo sąd okręgowy miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu wnioskodawcy jako organ przekazujący – rozdział 3).

Oznacza to, że do tych samych osób w odniesieniu do tego samego postępowania cywilnego nie mogą mieć zastosowania jednocześnie rozdział 2 i rozdział 3 ustawy.

Rozdział 2 – stanowiący rozwinięcie art. 1 ust. 1 pkt 1 projektowanej ustawy – dotyczy osób fizycznych mających miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim, które są stroną postępowania cywilnego w Polsce, rozdział 3 – stanowiący rozwinięcie art. 1 ust. 1 pkt 2 projektowanej ustawy – dotyczy osób fizycznych mających miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w Polsce, które są stroną postępowania cywilnego w innym państwie członkowskim.

Art. 1 ust. 2 projektu ustawy stanowi transpozycję art. 4 dyrektywy.

Art. 1 ust. 3 projektu ustawy uwzględnia treść art. 1 ust. 3 dyrektywy.

Art. 2 projektu ustawy stanowi odpowiednik art. 2 ust. 3 dyrektywy. Jest to przepis konieczny ze względu na możliwe do wyobrażenia migracje osób ubiegających się o pomoc prawną (prawo pomocy) na warunkach określonych w ustawie.

Rozwiązania szczegółowe

Rozdział 2 – Prawo pomocy w postępowaniu prowadzonym w Polsce

Jest to zasadnicza część ustawy z punktu widzenia celów, jakie powinny być osiągnięte przez wdrożenie do wewnętrznego porządku prawnego postanowień dyrektywy. W tym rozdziale znajduje się szczegółowe normatywne określenie, czym jest „prawo pomocy”, jakie są zasady, przesłanki i tryb jego przyznawania.

Prawo pomocy w Polsce, w związku z toczącym się w Polsce postępowaniem cywilnym, może być przyznane wnioskodawcy (czyli osobie fizycznej, ubiegającej się o przyznanie jej prawa pomocy lub korzystającej z tego prawa – art. 1 ust. 2 projektu) mającemu miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim na jego pisemny wniosek (art. 7 ust. 1 projektu), który powinien być sporządzony w języku polskim lub w języku angielskim (art. 13 ust. 2 dyrektywy, art. 7 ust. 2 projektu). Konieczność umożliwienia wnioskodawcy sporządzenia wniosku o przyznanie prawa pomocy w języku innym niż język urzędowy państwa członkowskiego przyjmującego wniosek wynika bezpośrednio z dyrektywy. W warunkach polskich oznacza to, że zgodnie z dyrektywą polski sąd będzie musiał zaakceptować wniosek o przyznanie prawa pomocy sporządzony w języku innym niż język polski (art. 13 ust. 2, art. 14 ust. 2 i 3 dyrektywy). Dyrektywa pozostawia państwu członkowskiemu wybór tego innego – poza urzędowym – języka, który może

być użyty przy wypełnieniu wniosku. W projekcie proponuje się dokonanie wyboru języka angielskiego, ze względu na jego powszechną znajomość.

Wniosek o przyznanie prawa pomocy powinien być wolny od opłat sądowych, tak jak wolny od opłat jest wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata albo radcy prawnego.

Wniosek o przyznanie prawa pomocy może być złożony:

- w polskim sądzie właściwym do rozpoznania sprawy, której dotyczy wniosek o przyznanie prawa pomocy (art. 8 ust. 1 projektu), nie można bowiem wykluczyć, że wnioskodawca będzie w stanie ustalić we własnym zakresie, jaki to jest sąd (np. gdy będzie stroną pozwaną i otrzyma korespondencję z sądu), albo
- właściwemu organowi państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca mieszka lub przebywa (czyli organowi przekazującemu); organ ten wskazuje prawo wewnętrzne państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu (art. 13 ust. 1 lit. a dyrektywy, art. 8 ust. 2 projektu),
- właściwemu organowi państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę sąd, przed którym ma się toczyć postępowanie cywilne z udziałem wnioskodawcy jako strony tego postępowania (czyli organowi przyjmującemu); w Polsce organem przyjmującym jest Ministerstwo Sprawiedliwości (art. 13 ust. 1 lit. b dyrektywy, art. 8 ust. 2 projektu); o wyborze Ministerstwa Sprawiedliwości jako organu przyjmującego zdecydowało wcześniejsze wyznaczenie go organem przyjmującym w oświadczeniu rządowym z dnia 30 września 1999 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Porozumienia europejskiego w sprawie przekazywania wniosków o przyznanie pomocy sądowej (Dz. U. Nr 102, poz. 1184).

Projekt ustawy ogólnie określa zakres przedmiotowy prawa pomocy (art. 5 projektu), a ponadto precyzuje, co się składa na treść prawa pomocy (art. 3 ust. 2 lit. b oraz art. 7 dyrektywy, art. 16 projektu). Dyrektywa szczególnie eksponuje koszty tłumaczenia (zarówno w wymiarze *interpretation* lub *Dolmetschleistungen*, jak i w wymiarze *translation* lub *Übersetzung* – art. 7 lit. a i b dyrektywy). Dlatego również projekt poświęca im szczególną uwagę (art. 16 ust. 1, art. 16 ust. 2 pkt 2 projektu). Koszty tłumaczenia dokumentów zostały potraktowane jako element wydatków stanowiących –

obok opłat sądowych – część kosztów sądowych (do czego daje podstawę zarówno art. 4 obowiązującej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jak i art. 5 projektowanej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Obowiązek ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów tłumaczenia, związanych z przebiegiem czynności sądowych, wynika bezpośrednio z art. 5 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.⁴⁾), co oznacza, że kwestia ta nie wymaga dodatkowego uregulowania w projektowanej ustawie. Istotne jest natomiast ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów tłumaczenia rozmów wnioskodawcy z ustanowionym dla niego przez sąd pełnomocnikiem, skoro bowiem pomoc prawna udzielona przez adwokata albo radcę prawnego ma być rzeczywista, to musi być zapewniona możliwość porozumiewania się pełnomocnika z wnioskodawcą. Konieczne koszty związane z porozumiewaniem się wnioskodawcy z pełnomocnikiem za pośrednictwem tłumacza zostały potraktowane jako wydatki adwokata albo radcy prawnego (art. 16 ust. 2 pkt 2 projektu), które – po ich udokumentowaniu i wykazaniu ich niezbędności – ponosi Skarb Państwa, do wysokości stawek wynagrodzenia tłumaczy przysięgłych. Koszty podróży wnioskodawcy z miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim do sądu w Polsce, związane z nakazaniem przez sąd jego osobistym stawiennictwem (art. 5 ust. 1 pkt 3 projektu) nie są w obecnym stanie prawnym traktowane jako wydatek w rozumieniu art. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, dlatego muszą być osobno uregulowane – obok zwolnienia od kosztów sądowych oraz ustanowienia adwokata albo radcy prawnego.

Dyrektywa reguluje rozciągnięcie skutków przyznania prawa pomocy w postępowaniu rozpoznawczym na postępowanie egzekucyjne, zobowiązując państwo członkowskie, które udzieliło pełnej lub częściowej pomocy prawnej wnioskodawcy w sporze transgranicznym, do jej kontynuowania w postępowaniu wykonawczym albo egzekucyjnym (art. 9 ust. 1 dyrektywy i art. 6 ust. 4 projektu), oraz wymaga, aby prawo pomocy przyznane wnioskodawcy w jednym państwie członkowskim, w którym toczyło się postępowanie sądowe i w którym zostało wydane orzeczenie, rozciągało się na postępowanie w przedmiocie uznania lub stwierdzenia wykonalności i wykonania tego orzeczenia w innym państwie członkowskim (art. 9 ust. 2 dyrektywy i art. 14 ust. 1 projektu).

Ponieważ prawo pomocy obejmuje przede wszystkim zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata albo radcy prawnego, o przyznaniu prawa pomocy powinien orzekać ten organ, który obecnie orzeka o zwolnieniu od kosztów sądowych i ustanowieniu pełnomocnika z urzędu – czyli sąd (art. 12 projektu). Co prawda, projekt nowej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przewiduje rozszerzenie kompetencji referendarzy sądowych i powierzenie im czynności dotyczących zwalniania od kosztów sądowych, jednak prawdopodobnie – ze względu na nieodległy termin wdrożenia (art. 21 ust. 1 dyrektywy) – projektowana ustawa wejdzie w życie wcześniej niż zmieni się zakres czynności referendarzy przewidziany w projekcie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Można więc założyć, że albo w przyszłości – po ewentualnym wejściu w życie nowej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – nastąpi dostosowanie przepisów projektowanej ustawy do uchwalonej ustawy o kosztach sądowych co do powierzenia referendarzom czynności związanych z przyznawaniem prawa pomocy, albo także po wejściu w życie nowej ustawy o kosztach o przyznaniu prawa pomocy będzie decydować sąd ze względu na doniosłość i pewne skomplikowanie tej materii (co najmniej ze względu na element „transgraniczny” i złożoność treści prawa pomocy).

Prawo pomocy może być pełne lub częściowe (art. 6 i art. 13 ust. 2 projektu) w zależności od tego, czy wnioskodawca ze względu na swoją sytuację majątkową jest całkowicie, czy tylko częściowo niezdolny do poniesienia kosztów postępowania cywilnego, które ma być wszczęte lub już jest prowadzone w Polsce (art. 3 ust. 4 i art. 5 ust. 1 dyrektywy). Projekt posługuje się w odniesieniu do tej kwestii dotychczasową przesłanką zwolnienia od kosztów sądowych – mianowicie, że wnioskodawca „nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny” (art. 113 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, art. 101 projektu ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, art. 13 ust. 1 projektu). Pozostawiono tę tradycyjną formułę, bo jest powszechnie traktowana jako oczywista w swojej treści co do przesłanek zwolnienia od kosztów sądowych.

Dyrektywa przewiduje możliwość odmowy przyznania prawa pomocy, jeżeli wnioskodawca ma na celu podjęcie działań, które są oczywiście bezzasadne (art. 6 ust. 1 dyrektywy). Projekt ustawy tę myśl powieliła (art. 15 ust. 2 projektu).

Oceniając zasadność wniosku o przyznanie prawa pomocy, sąd powinien dysponować wszelkimi niezbędnymi danymi dotyczącymi sytuacji majątkowej wnioskodawcy (art. 5

ust. 2 dyrektywy i art. 9 i 10 projektu), brak tych danych sprawia, że sąd odmawia przyznania prawa pomocy (art. 15 ust. 1 w związku z art. 11 projektu). Rozbudowanie tych przepisów uwzględnia treść standardowego formularza wniosku o przyznanie prawa pomocy (art. 16 dyrektywy), który ma być „ustanowiony” przez prawodawcę europejskiego przed dniem 30 listopada 2004 r. (obecnie wzór formularza jest dostępny jako projekt – „form for legal aid applications in another member state”). Formularz ten ma być jedynie fakultatywną formą przedstawienia przez wnioskodawcę własnej sytuacji majątkowej. Jeżeli wnioskodawca nie skorzysta ze standardowego formularza – przekazując wniosek o przyznanie mu prawa pomocy bezpośrednio do polskiego sądu z pominięciem pośrednictwa właściwego organu przekazującego – dla polskiego sądu będzie to oznaczało konieczność uzyskania od wnioskodawcy odpowiednio rozbudowanego oświadczenia zawierającego dane o jego sytuacji życiowej (dla celów przyznania prawa pomocy). Ponieważ ustawa w tej części (rozdział 2) jest skierowana do wnioskodawców mieszkających lub zwyczajowo przebywających w innym państwie członkowskim (a zatem – zapewne – nieznających polskiego systemu przyznawania zwolnienia od kosztów sądowych), rozbudowanie tych przepisów ma także istotny walor informacyjny.

Sąd może cofnąć przyznanie prawa pomocy, gdy sytuacja majątkowa wnioskodawcy znacznie się polepszyła albo gdy decyzja o przyznaniu prawa pomocy została podjęta na podstawie niepełnych lub nieprawdziwych informacji przedstawionych przez wnioskodawcę (art. 3 ust. 5 dyrektywy i art. 18 projektu).

Projekt przewiduje, że odmowa przyznania prawa pomocy lub cofnięcie przyznanego prawa pomocy są zaskarżalne (art. 15 ust. 2 i 3 dyrektywy i art. 19 projektu). Kwestia możliwości zaskarżenia postanowienia sądu pierwszej instancji powinna być wyraźnie uregulowana w projektowanej ustawie, a nie w Kodeksie postępowania cywilnego, który nie zna instytucji „prawa pomocy”, więc nie sposób do art. 394 § 1 K.p.c. dodać punkt o odmowie przyznania prawa pomocy lub o jego cofnięciu.

Rozdział 3 – Prawo pomocy w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim

Rozdział ten reguluje dwie kwestie.

Po pierwsze – przekazywanie wniosków o przyznanie prawa pomocy przez sąd okręgowy (jako polski organ przekazujący w rozumieniu dyrektywy) do właściwego organu innego państwa członkowskiego (art. 21-25 projektu).

Po drugie – przyznawanie „wstępnej” pomocy prawnej w Polsce na potrzeby postępowania, które ma być wszczęte lub już się toczy w innym państwie członkowskim, w szczególności w celu przygotowania wszystkich niezbędnych dokumentów, które powinny być przekazane do innego państwa członkowskiego, oraz udzielenia wnioskodawcy pomocy prawnej przez adwokata albo radcę prawnego (art. 26-29 projektu).

Zgodnie z dyrektywą (art. 13 ust. 1 dyrektywy), wnioski o przyznanie prawa pomocy mogą być składane albo właściwemu organowi państwa członkowskiego, w którym wnioskodawca stale mieszka lub przebywa, albo właściwemu organowi państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę sąd lub w którym wykonywane jest orzeczenie. Przeniesienie tej regulacji do ustawy ma miejsce w art. 21 projektu. Wniosek o przyznanie prawa pomocy, który ma być przekazany do innego państwa członkowskiego, powinien być sporządzony na urzędowym formularzu w języku polskim oraz w języku wymaganym przez prawo tego państwa (art. 13 ust. 2 dyrektywy, art. 22 ust. 1 projektu). Przyjęto, że w tym przypadku użycie formularza powinno być obowiązkowe, aby zapewnić, że we wniosku znajdą się wszystkie informacje, jakie mogą być potrzebne w innym państwie członkowskim do jego rozpoznania.

Projekt przewiduje, że jeżeli wnioskodawca, który ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w Polsce, ubiega się o przyznanie mu prawa pomocy w innym państwie członkowskim, jest uprawniony do uzyskania w Polsce „wstępnego” prawa pomocy, obejmującego między innymi pomoc prawną adwokata albo radcy prawnego (art. 26 pkt 2 projektu), w szczególności udzielenie porady prawnej oraz pomoc w wypełnieniu wniosku o przyznanie prawa pomocy w innym państwie członkowskim i ewentualnie w dokonaniu innych czynności procesowych (np. w opracowaniu odpowiedzi na pozew skierowany przeciwko wnioskodawcy albo środka odwoławczego od orzeczenia wydanego przez sąd w innym państwie członkowskim). Ustanowiony dla wnioskodawcy przez polski sąd pełnomocnik (w osobie adwokata albo radcy prawnego wykonujących ten zawód w Polsce) powinien działać w interesie wnioskodawcy aż do czasu przyjęcia wniosku o przyznanie prawa pomocy przez właściwy organ innego

państwa członkowskiego, przy czym o chwili tej sąd ma obowiązek powiadomić pełnomocnika (art. 30 projektu). Prawo pomocy przyznane w Polsce obejmuje także poniesienie przez Skarb Państwa kosztów tłumaczenia wniosku o przyznanie prawa pomocy oraz niezbędnych dokumentów składanych odpowiedniemu organowi innego państwa członkowskiego (art. 26 pkt 1 i art. 27 ust. 2 projektu).

Projekt stanowi, że „wstępne” prawo pomocy może być przyznane na wniosek wnioskodawcy, przy czym nie ma tu potrzeby złożenia oddzielnego formularza; podstawą oceny wniosku są dane zawarte w formularzu sporządzonym na potrzeby ubiegania się o przyznanie prawa pomocy w innym państwie członkowskim.

O przyznaniu wnioskodawcy prawa pomocy, w zakresie określonym w art. 26 i 27 projektu, ma orzekać sąd okręgowy jako organ przekazujący w rozumieniu dyrektywy (art. 12 dyrektywy, art. 28 ust. 1 projektu). W projekcie ustawy przyjęto bowiem, że organem właściwym:

- do przyjęcia wniosku o przekazanie wniosku o przyznanie prawa pomocy w innym państwie członkowskim i do rozpoznania tego wniosku (rozpoznanie polega na przekazaniu wniosku o przyznanie prawa pomocy do innego państwa członkowskiego albo na odmowie tego przekazania) oraz
- do rozpoznania wniosku o przyznanie prawa pomocy w Polsce w zakresie obejmującym pomoc w przekazaniu tego wniosku do właściwego organu innego państwa członkowskiego

powinien być sąd okręgowy (właściwy dla miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu wnioskodawcy – art. 21 i art. 28 ust. 1 projektu), co odpowiada rozwiązaniu przyjętemu w oświadczeniu rządowym z dnia 30 września 1999 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Porozumienia europejskiego w sprawie przekazywania wniosków o przyznanie pomocy sądowej (Dz. U. Nr 102, poz. 1184), w którym jako organy przekazujące („przesyłające”) wnioski o przyznanie „pomocy sądowej” wskazano prezesów sądów wojewódzkich.

Ponieważ organ przekazujący może odmówić przekazania wniosku o przyznanie prawa pomocy, jeżeli wniosek jest oczywiście bezzasadny albo dotyczy sprawy, która nie jest objęta zakresem dyrektywy, a tym samym zakresem ustawy (art. 13 ust. 3 dyrektywy, art. 24 projektu), zaś odmowa przekazania wniosku powinna być uzasadniona (art. 15 ust. 2 dyrektywy) i powinna podlegać zaskarżeniu (art. 15 ust. 3 dyrektywy), projekt ustawy przewiduje, że organami przekazującymi nie powinni być prezesi sądów

okręgowych, lecz sądy okręgowe, które jako sądy pierwszej instancji wydają zaskarżalne do sądu apelacyjnego postanowienia o odmowie przekazania wniosku o przyznanie prawa pomocy w innym państwie członkowskim (art. 24 projektu) oraz o odmowie przyznania prawa pomocy w Polsce w zakresie określonym w art. 26 projektu (art. 28 projektu). Przyjęcie, że organem przekazującym ma być prezes sądu okręgowego, oznaczałoby konieczność wydawania przez niego decyzji administracyjnej, podlegającej uzasadnieniu i zaskarżeniu (zgodnie z art. 15 ust. 2 i ust. 3 dyrektywy) na drodze postępowania administracyjnego.

Projekt przewiduje (art. 29 projektu), że „wstępne” prawo pomocy może być przyznane osobie, która wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów związanych z ustanowieniem profesjonalnego pełnomocnika oraz poniesieniem wydatków związanych z przygotowaniem (przede wszystkim tłumaczeniem na obcy język) wniosku i dołączonych do wniosku dokumentów wymaganych przez inne państwo członkowskie.

Art. 23 projektu ustawy stanowi transpozycję art. 13 ust. 4 dyrektywy. Nieusunięcie braków wniosku powinno być sankcjonowane zwrotem wniosku (na wzór art. 130 Kodeksu postępowania cywilnego).

Art. 32 projektu przewiduje określenie przez Ministra Sprawiedliwości wzorów standardowych formularzy. Ustanowienie dwóch różnych wzorów standardowych formularzy – „standardowego formularza wniosku o pomoc prawną” oraz „standardowego formularza wniosku o przekazanie wniosku o pomoc prawną” – wynika bezpośrednio z dyrektywy (art. 16 dyrektywy, pkt 28 preambuły).

Ocena skutków regulacji

1. Cel wprowadzenia ustawy

Celem wprowadzenia ustawy jest implementacja dyrektywy Rady 2003/8/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. w celu usprawnienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sporach transgranicznych poprzez ustanowienie minimalnych wspólnych zasad odnoszących się do pomocy prawnej w sporach o tym charakterze.

2. Wskazanie podmiotów, na które oddziałuje ustawa

Projektowana ustawa reguluje zasady przyznawania pomocy prawnej osobom fizycznym, w postępowaniu prowadzonym w Polsce oraz w postępowaniu prowadzonym w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, z wyłączeniem Królestwa Danii, w sprawach cywilnych i handlowych.

3. Konsultacje

Projekt został przedstawiony do zaopiniowania: Sądowi Najwyższemu, Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Naczelnej Radzie Adwokackiej, Krajowej Radzie Radców Prawnych, Krajowej Radzie Notarialnej, Krajowej Radzie Komorniczej oraz Stowarzyszeniu Tłumaczy Polskich i Polskiemu Towarzystwu Tłumaczy Ekonomicznych, Prawniczych i Sądowych.

Poza zgłoszeniem propozycji co do kilku szczegółowych rozwiązań w projekcie ustawy, które zgłosiła Krajowa Rada Komornicza i Krajowa Rada Radców Prawnych, pozostałe podmioty uwag do treści projektu nie wniosły.

Krajowa Rada Sądownictwa nie zgłaszając uwag co do samej treści projektu zauważa jednakże, że uchwalenie ustawy nałoży na sądy nowe zadania wymagające istotnego zwiększenia ich budżetu o środki konieczne na pokrywanie wydatków będących konsekwencją przyznania prawa pomocy oraz na utworzenie w sądach etatów, zwłaszcza urzędniczych.

4. Skutki finansowe i społeczno-gospodarcze ustawy

Proponowane przyznanie pomocy prawnej, obejmujące: zwolnienia od kosztów sądowych, ustanowienie adwokata albo radcy prawnego oraz pokrycie niezbędnych wydatków (np. koszty podróży, koszty tłumaczeń), spowoduje wzrost wydatków z budżetu państwa.

Jeżeli chodzi o obciążenie Skarbu Państwa, to ocena w tym zakresie jest oparta jedynie na hipotetycznym założeniu uwzględniającym szacunkową ilość spraw rozpoznawanych w sądach polskich z udziałem cudzoziemców w charakterze strony procesowej.

Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponuje danymi statystycznymi, dotyczącymi występowania obywateli innych państw przed sądami polskimi oraz występowania obywateli polskich przed sądami innych państw w sprawach cywilnych. Niemożliwym jest również uzyskanie w tym zakresie informacji od państw Unii Europejskiej, albowiem dyrektywa w tych państwach, podobnie jak w naszym kraju ustawa, wchodzi w życie w dniu 30 listopada 2004 r. Hipotetycznie zakłada się, że w ciągu roku spraw tego rodzaju może być około 50 tysięcy. Zakładając całkowite zwolnienie od kosztów sądowych i przyznanie stronie adwokata lub radcy prawnego – szacunkowe roczne wydatki Skarbu Państwa wyniosą około 125 milionów zł. Podkreślenia wymaga okoliczność, że wejście w życie projektu ustawy nie zostało uwzględnione w projekcie budżetu na 2004 r. w części 15 – Sądy powszechne, jako nowe zadanie, stąd środki finansowe związane z jej wejściem w życie nie znajdują zabezpieczenia w wydatkach zaplanowanych na 2004 r.

Ustawa nie będzie miała bezpośredniego wpływu na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki ani sytuację i rozwój regionalny.

-
- 1) Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 1 projektu ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, wydatki obejmują w szczególności koszty podróży strony zwolnionej od kosztów sądowych związane z nakazaniem przez sąd jej osobistym stawiennictwem.
- 2) Prawo o adwokaturze:
 Art. 1. 1. Adwokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa.
 Art. 4. 1. Zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami.
 2. Pomoc prawna świadczona jest osobom fizycznym, podmiotom gospodarczym oraz jednostkom organizacyjnym.
 3. Przez jednostkę organizacyjną rozumie się organ państwowy lub samorządowy, osobę prawną, organizację społeczną lub polityczną oraz inny podmiot nieposiadający osobowości prawnej.
 Ustawa o radcach prawnych:
 Art. 2. Pomoc prawna świadczona przez radcę prawnego ma na celu ochronę prawną interesów podmiotów, na których rzecz jest wykonywana.
 Art. 4. 1. Wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej podmiotom gospodarczym, jednostkom organizacyjnym oraz osobom fizycznym, z wyłączeniem spraw rodzinnych, opiekuńczych i karnych. Wyłączenie to nie obejmuje występowania w sprawach karnych w charakterze pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego i powoda cywilnego, jeżeli są to instytucje państwowe lub społeczne albo przedsiębiorcy, oraz występowania w charakterze pełnomocnika interwenienta i podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe.
 2. Przez jednostkę organizacyjną rozumie się organ państwowy lub samorządowy, osobę prawną, organizację społeczną i polityczną oraz inny podmiot nieposiadający osobowości prawnej.
- 3) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu

(Dz. U. Nr 163, poz. 1348, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349, z późn. zm.).

4) Art. 5. § 1. Językiem urzędowym przed sądami jest język polski.

§ 2. Osoba niewładająca w wystarczającym stopniu językiem polskim ma prawo do występowania przed sądem w znanym przez nią języku i bezpłatnego korzystania z pomocy tłumacza.

§ 3. O przyznaniu tłumacza osobie, o której mowa w § 2, orzeka sąd właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji. Wniosek o przyznanie tłumacza zgłoszony w toku sprawy rozpoznaje sąd tej instancji, w której sprawa się toczy.

4-09-esz